

**การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการ
พยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช แผน ข โครงการพิเศษ
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Curriculum Evaluation of the Master Program in
Psychiatric and Mental Health Nursing, Plan B, Faculty
of Nursing, Khon Kaen University**

บทความวิจัย

วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ
Journal of Nursing Science & Health
ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) 2553
Volume 33 No. 2 (April-June) 2010

อมรรัตน์ ศรีคำสุข ไชโตะ ปส.ด.* สมพร รุ่งเรืองกลกิจ ปส.ด.**
อิงกตา โคตนารา พย.ม.* ชนกฤทัย ชื่นอารมณฺ์ ปส.ด.*
Amornrat Sricamsuk Saito Ph.D.* Somporn Rungreangkulkij Ph.D.**
Ingkata Kotnara MSN* Chanokruthai Cheanarom Ph.D.*

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงบรรยายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช แผน ข โครงการพิเศษ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตามการรับรู้ของผู้สำเร็จการศึกษาและผู้บังคับบัญชา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจำนวน 60 คน ที่สำเร็จการศึกษาในปี 2547-2550 และผู้บังคับบัญชา จำนวน 56 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวช วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาประเมินค่าคะแนนรวมสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวชโดยรวมของตนเองสูงกว่าผู้บังคับบัญชาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชของตนเองอยู่ในระดับดีถึงดีมาก ยกเว้นหนึ่งข้อ ในขณะที่ผู้บังคับบัญชาประเมินสมรรถนะของผู้สำเร็จการศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ถึง ดีมาก

คำสำคัญ : สมรรถนะ หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

Abstract

This descriptive study aimed to compare competencies of nurses who graduated from the Master Program in Mental Health and Psychiatric Nursing (Plan B), Khon Kaen University, as perceived by themselves and their hospital directors/ head nurses. The sample included 60 nurses who graduated during 2004-2007, and 56 hospital directors/ head nurses. The instruments included the Nursing Competency Evaluation. Descriptive statistics and t-test were used to analyze the data. The study found significant difference of the overall nursing competencies as evaluated by nurses themselves and their hospital directors/ head nurses at the .05 level.

*อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Considering each item of the competencies, it was found that nurses evaluated themselves at a good to very good level in all items except one whereas the directors/ head nurses evaluated the nurses at a moderate to very good level.

keywords : competency, master program, mental health and psychiatric nursing

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของประชาชน ทำให้ประชาชนมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวชมากขึ้น อย่างไรก็ตาม บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางที่จะให้บริการแก่ประชาชนมีจำนวนจำกัด กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ในฐานะองค์กรที่รับผิดชอบการให้บริการสุขภาพจิตแก่ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคลากรทางการพยาบาลให้มีความรู้ในวิชาชีพผู้เชี่ยวชาญ เพื่อที่จะปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวชให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง จึงได้ของบประมาณจากรัฐบาลสำหรับเป็นทุนการศึกษาและประสานความร่วมมือจากคณะพยาบาลศาสตร์ 5 มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยขอนแก่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช แผน ข โครงการพิเศษสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นกรณีพิเศษเพื่อให้โรงพยาบาลจิตเวช โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลทั่วไปมีพยาบาลจิตเวชระดับปริญญาโทเพียงพอสำหรับบริการแก่ประชาชน

มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้ทำความตกลงร่วมกับกรมสุขภาพจิตในการให้ความช่วยเหลือระหว่างกันทางด้านการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรรวมทั้งการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนผลงานทางวิชาการ การวิจัยและการพัฒนาทรัพยากรด้านอื่นๆ อันก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนางานด้านสุขภาพจิตและจิตเวชให้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีคณะพยาบาลศาสตร์รับผิดชอบในการผลิตมหาบัณฑิตทางการพยาบาลด้าน

สุขภาพจิตให้มีความรู้ในเนื้อหาวิชาพร้อมทั้งมีความสามารถในการเป็นผู้ปฏิบัติการที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช โดยทำการเปิดหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช แผน ข โครงการพิเศษ เป็นปีแรก เมื่อปีการศึกษา 2545 และมีสัญญาที่จะผลิตมหาบัณฑิตหลักสูตรดังกล่าวเป็นจำนวน 10 รุ่น ๆ ละ 30 คน โดยมีจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตร 39 หน่วยกิต เป็นหมวดวิชาบังคับ 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือก 3 หน่วยกิต และการศึกษาอิสระ 6 หน่วยกิต และจัดการเรียนการสอนในวันพฤหัสบดีและวันศุกร์เพื่อให้พยาบาลวิชาชีพมีโอกาสพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้นและไม่จำเป็นต้องศึกษาต่อเต็มเวลา ซึ่งต่างจากหลักสูตรแผน ก2 ที่เปิดสอนเต็มเวลาและมีจำนวนหน่วยกิต ตลอดหลักสูตร 39 หน่วยกิตเช่นกัน แต่เน้นการทำวิทยานิพนธ์

การประเมินติดตามผลหลักสูตรมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งเพราะนอกจากจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรและการประกันคุณภาพการศึกษาเพราะการประเมินหลักสูตรจะช่วยสะท้อนให้เห็นคุณค่าของหลักสูตรและบัณฑิตที่มีคุณภาพ ตลอดจนปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต และยังเป็นการสะท้อนระดับความสำเร็จของโครงการผลิตบุคลากรร่วมระหว่างกรมสุขภาพจิตกับมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2552) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้เปิดสอนหลักสูตรดังกล่าวให้กับบุคลากรในสังกัดกรมสุขภาพจิต และสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นจำนวน 8 รุ่น และยังไม่ได้มีการประเมินหลักสูตรในภาพรวมแต่มีการประเมินผลภายในและการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการเป็นระยะ ซึ่งในการติดตาม

ประเมินผลการจัดหลักสูตรนั้นวิธีที่นิยมนำมาใช้และเป็นที่ยอมรับคือการให้ผู้บังคับบัญชาได้ทำการประเมินความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นผู้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร¹ ซึ่งเน้นความสามารถตามกรอบสมรรถนะพยาบาลผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง คือ การดูแลผู้ป่วยโดยตรง การสอน/ชี้แนะ การเป็นผู้ให้คำปรึกษา การวิจัย การบริหารจัดการ การประสานความร่วมมือ การตัดสินใจทางจริยธรรม การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการสร้างนวัตกรรมทางการพยาบาล ทั้งนี้เพื่อให้ผลการประเมินแน่ชัดขึ้นรวมทั้งเป็นการตรวจสอบและเทียบเคียงอันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาต่อไปในการศึกษาครั้งนี้จึงมีการติดตามประเมินผู้สำเร็จการศึกษาร่วมด้วย

คณะผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ในสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชจึงตระหนักถึงความสำคัญในการวิจัยเพื่อประเมินผลหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สำเร็จการศึกษาและผู้ใช้ผลผลิตของหลักสูตรซึ่งปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ตามความต้องการของกรมสุขภาพจิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคมต่อไป และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช โครงการพิเศษ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตามการประเมินของตนเองและผู้บังคับบัญชา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สำเร็จการศึกษาทุกคนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช โครงการพิเศษ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้รับทุนการศึกษาจากกรมสุขภาพจิต ในระหว่าง ปีการศึกษา 2547-2550

จำนวนทั้งสิ้น 61 คนและผู้บังคับบัญชาที่ผู้สำเร็จการศึกษาปฏิบัติงานร่วมด้วยในสายบังคับบัญชา จำนวนทั้งสิ้น 61 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยคณาจารย์ในสาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยแบบสอบถาม 2 ชุด รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 เป็นแบบติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา ประเมินโดยผู้บังคับบัญชา ประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นแบบสำรวจข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสำรวจข้อมูลการมอบหมายงานให้ผู้สำเร็จการศึกษารับผิดชอบ และส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการประเมินสมรรถนะของผู้สำเร็จการศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยพัฒนาตามกรอบสมรรถนะของพยาบาลผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง คือ การดูแลผู้ป่วยโดยตรง การสอน/ชี้แนะ การเป็นผู้ให้คำปรึกษา การวิจัย การบริหารจัดการ การประสานความร่วมมือ การตัดสินใจทางจริยธรรม การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการสร้างนวัตกรรมทางการพยาบาล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert scale) จำนวน 20 ข้อ โดยให้ค่าคะแนน 1 ถึง 5 ซึ่ง 1 หมายถึงไม่ได้ปฏิบัติ 5 หมายถึง ปฏิบัติได้ดีมาก โดยมีคะแนนรวมอยู่ระหว่าง 20 ถึง 100 คะแนน ทดสอบความเที่ยงได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.92

ชุดที่ 2 เป็นแบบติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา ประเมินโดยตัวผู้สำเร็จการศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นแบบสำรวจข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการประเมินสมรรถนะของผู้สำเร็จการศึกษา เป็นชุดเดียวกับที่ผู้บังคับบัญชาประเมิน ส่วนที่ 3 การสนับสนุนของหน่วยงานในการดำเนินงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวช ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรฯ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขอข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาทุกคนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์จากงานทะเบียน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จากนั้นผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึงผู้บังคับบัญชา และผู้สำเร็จการศึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามโดยจัดส่งทางไปรษณีย์ จำนวน 61 ชุด โดยทำการส่งข้อมูลในสัปดาห์ที่ 2 ของเดือน ธันวาคม 2550 และ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2551 ได้รับแบบสอบถามคืนจากผู้สำเร็จการศึกษา 60 ชุด (ร้อยละ 98.36) และได้รับคืนจากผู้บังคับบัญชา 56 ชุด (ร้อยละ 91.80) การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มผู้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95) มีตำแหน่งเป็นพยาบาลวิชาชีพ โดยที่ ร้อยละ 40.00 ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลจิตเวช ร้อยละ 31.67 ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชน ร้อยละ 16.67 ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์ หรือ โรงพยาบาลจังหวัด ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในสังกัดกลุ่มงานพยาบาล

(ร้อยละ 66.67) รองลงมาสังกัดในกลุ่มงานจิตสังคม บำบัด สุขภาพจิตและจิตเวช หรือ ยาเสพติด (ร้อยละ 21.67) ร้อยละ 58.33 ของกลุ่มตัวอย่าง มีความรับผิดชอบหลักในด้านปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวช ในโรงพยาบาล ในขณะที่ ร้อยละ 30.00 มีความรับผิดชอบหลักในงานบริหาร และร้อยละ 8.33 มีความรับผิดชอบหลักในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวชในชุมชน ผู้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 46.67) จบไปทำงานเป็นระยะเวลาน้อยกว่า 1 ปี มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 15) ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วมากกว่า 2 ปี สำหรับผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษา ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 55.36) มีตำแหน่งเป็น นายแพทย์ หรือ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล รองลงมา (ร้อยละ 32.14) มีตำแหน่งเป็น หัวหน้าพยาบาล

2. การเปรียบเทียบสมรรถนะการปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชโดยรวมของผู้สำเร็จการศึกษาตามการประเมินของผู้สำเร็จการศึกษาและผู้บังคับบัญชา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาประเมินค่าคะแนนรวมสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชโดยรวมของตนเองสูงกว่าการประเมินจากกลุ่มผู้บังคับบัญชาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้สำเร็จการศึกษาระหว่างการประเมินตนเองและการประเมินโดยผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษา

ผู้ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	SD	95%CI	t-value
ผู้สำเร็จศึกษา	84.18	1.11	0.86 ถึง 8.37	2.43*
ผู้บังคับบัญชา	79.57	1.56		

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวชของตนเองสูงกว่าผู้บังคับบัญชาทุกข้อ (รายละเอียดในตารางที่ 2) โดยผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเองเฉลี่ยอยู่ในระดับ ดี ถึง ดีมาก (4.03-4.55) ในเกือบทุกข้อ ยกเว้น ข้อ การเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในรูปแบบต่างๆ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเองโดยเฉลี่ย

อยู่ในระดับ ปานกลางถึงดี (3.50) ซึ่งในข้อดังกล่าวมีผู้สำเร็จการศึกษา 1-2 คนที่ประเมินตนเองว่า ไม่มีโอกาสดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริม ป้องกัน แก้ไข ปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวชให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในพื้นที่ที่รับผิดชอบ และ 3 คน รายงานว่า ไม่มีโอกาสเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในรูปแบบต่างๆ

ในขณะที่ผู้บังคับบัญชาประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวชของผู้สำเร็จการศึกษาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง ถึง ดีมาก (3.32 – 4.23) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่าในด้านการรวบรวมข้อมูล และการดำเนินกิจกรรมทางการพยาบาลอยู่ในระดับดีถึงดีมาก แต่การติดตามประเมินผลการพยาบาล การพัฒนา

นวัตกรรมด้านการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวช การนำผลการวิจัยมาใช้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานหรือการทำวิจัย เพิ่มพูนความรู้ให้กับบุคลากรในทีมสุขภาพและการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ถึง ดี

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถนะการปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ตามการประเมินของผู้สำเร็จการศึกษาและผู้บังคับบัญชา

ความสามารถในการปฏิบัติงาน	โดยผู้สำเร็จการศึกษา		โดยผู้บังคับบัญชา	
	x	SD	x	SD
1. ให้ความสำคัญต่อความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น	4.55	0.50	4.21	0.68
2. ทักษะในการประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ทั้งภายในวิชาชีพและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ทั้งในและนอกทีมสุขภาพ	4.47	0.77	4.23	0.57
3. ให้การปรึกษากับบุคลากรในทีมสุขภาพในการดูแลผู้ให้บริการที่มีภาวะเสี่ยง/มีปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวช	4.43	0.53	4.16	0.56
4. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบการวินิจฉัยปัญหาความต้องการด้านสุขภาพจิตและจิตเวชของผู้ป่วย/ครอบครัว	4.37	0.49	4.23	0.47
5. ระบุปัญหา/ความต้องการด้านสุขภาพจิตและจิตเวชของผู้ป่วย โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ทางหลักวิชาการ	4.35	0.52	4.23	0.50
6. มีความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม	4.33	0.51	4.20	0.48
7. ความเป็นผู้นำในวิชาชีพ	4.30	0.62	4.05	0.67
8. ให้เหตุผลเชิงวิชาการต่อกิจกรรม การพยาบาลผู้ป่วยจิตเวชทุกกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว	4.32	0.54	4.04	0.54
9. ตัดสินใจและแก้ปัญหาในภาวะฉุกเฉินในขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบได้	4.28	0.58	4.18	0.66
10. สามารถสื่อความคิดของตนเองอย่างมีเหตุผล	4.27	0.55	4.16	0.60
11. ดำเนินกิจกรรมทางการพยาบาลที่แสดงถึงความสามารถเฉพาะทางด้านสุขภาพจิตและจิตเวชให้กับผู้ป่วย/ครอบครัว	4.23	0.56	4.21	0.59
12. ดัดแปลงการพยาบาลให้เหมาะสมกับผู้ป่วยและสถานการณ์ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการรักษาพยาบาล	4.22	0.64	4.02	0.59
13. ติดตามประเมินผลกิจกรรมทางการพยาบาลให้กับผู้ป่วย/ครอบครัว	4.13	0.62	3.98	0.67
14. มีส่วนร่วมในการพัฒนางานหรืองานวิจัย	4.12	0.78	3.98	0.84
15. ออกแบบโครงการดูแลเพื่อการส่งเสริม/ป้องกัน/แก้ไข ปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวชได้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในพื้นที่ที่รับผิดชอบได้	4.10	0.90	3.48	1.43

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถนะการปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ตามการประเมินของผู้สำเร็จการศึกษาและผู้บังคับบัญชา (ต่อ)

ความสามารถในการปฏิบัติงาน	โดยผู้สำเร็จการศึกษา		โดยผู้บังคับบัญชา	
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
16. วางแผนและดำเนินการจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการในการส่งเสริม/ป้องกัน/แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวชให้กับบุคลากรในทีมสุขภาพ	4.08	0.81	3.95	0.82
17. สามารถนำผลการวิจัยมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการพยาบาลได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหา	4.05	0.72	3.86	0.84
18. พัฒนานวัตกรรมในการเพื่อการส่งเสริม/ป้องกัน/แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวชได้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในพื้นที่รับผิดชอบได้	4.05	0.79	3.36	1.38
19. วางแผนดำเนินการและร่วมมือในการป้องกันการเกิดปัญหาทางสุขภาพจิตในภาวะวิกฤต	4.03	0.86	3.45	1.33
20. เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสุขภาพจิตหรือพยาบาลจิตเวช (เช่น เขียนบทความ จัดรายการวิทยุ นำเสนอผลงานวิชาการในที่ประชุมต่าง ๆ)	3.50	1.03	3.32	1.32

การอภิปรายผล

การประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชโดยเปรียบเทียบระหว่างผู้สำเร็จการศึกษาและผู้บังคับบัญชา พบว่า โดยรวมแล้วผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเองสูงกว่าการประเมินจากผู้บังคับบัญชาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา¹ ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าผู้บริหารอาจประเมินผู้สำเร็จการศึกษาในมุมมองของความคาดหวังของผู้บริหารต่อบุคคลที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท จึงทำให้มีความคาดหวังที่สูง ส่งผลให้ประเมินผู้สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าตัวผู้สำเร็จการศึกษาเอง นอกจากนี้อาจเป็นไปได้ว่าผู้บังคับบัญชา มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าผู้สำเร็จการศึกษา อาจมีความคาดหวังหรือมีเกณฑ์ในการประเมินผลที่สูงกว่า เมื่อประเมินผลการปฏิบัติการพยาบาลของผู้สำเร็จการศึกษาได้ไม่ถึงเกณฑ์หรือประเมินผลงานได้ไม่เท่ากับที่คาดหวังไว้จึงประเมินผลให้คะแนนน้อยกว่าที่ผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเอง¹ ในขณะที่ผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเองสูงกว่าเพราะประเมินตนเองเปรียบเทียบกับก่อนเข้าเรียนในหลักสูตรดังกล่าว จึงเห็นว่าตนเองปฏิบัติการพยาบาลได้มากขึ้นจึงให้คะแนนตนเองสูงและอาจเนื่องจาก

ผู้สำเร็จการศึกษามีความตั้งใจในการทำงานจึงคิดว่าตนเองทำได้ดีแล้ว¹

นอกจากนี้การติดตามผลครั้งนี้เป็นการติดตามสอบถามจากผู้จบการศึกษาไปแล้วประมาณ 3 เดือนถึง 3 ปี ทำให้บางคนที่ยังใหม่ยังอยู่ในระหว่างการพัฒนาตนเอง การพัฒนางานและการสร้างงาน ซึ่งเป็นช่วงของการพัฒนาตนเอง การพัฒนางานและการสร้างงาน จึงทำให้ไม่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ให้ผู้บริหารได้เห็นหรือไม่มีโอกาสในการนำเสนอผลงานของตนเองให้ผู้อื่นรับรู้ ส่งผลให้ผู้บังคับบัญชาประเมินผู้สำเร็จการศึกษาแตกต่างจากผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเองอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายของ Benner² ว่าเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านจากพยาบาลทั่วไปหรือผู้เริ่มต้น (novice) สู่นักพยาบาลผู้มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้สำเร็จการศึกษาประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชของตนเองอยู่ในระดับดีถึงดีมากในเกือบทุกข้อ (ค่าเฉลี่ย 4.03-4.55) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สำเร็จการศึกษารู้ว่าตนเองมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านสุขภาพจิตและจิตเวช การพัฒนางานวิจัยและนำความรู้ด้านการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และมี

ความเป็นผู้นำด้านวิชาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้สำเร็จการศึกษา ประเมินตนเองเปรียบเทียบกับความสามารถของตนเองที่ผ่านมาก่อนจะเรียนในหลักสูตรดังกล่าว พร้อมทั้งผู้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช จึงทำให้มองตนเองว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชได้ดีนอกจากนี้หลักสูตรการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชเน้นให้ผู้สำเร็จการศึกษามีสมรรถนะที่เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถที่จะเป็นพยาบาลผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง หรือ advanced practice nurse (APN) ซึ่งสมรรถนะของพยาบาลผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง คือ การดูแลผู้ป่วยโดยตรง การสอน/การชี้แนะ การเป็นผู้ให้คำปรึกษา การวิจัย การบริหารจัดการ การประสานความร่วมมือ การตัดสินใจทางจริยธรรม การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการสร้างนวัตกรรมทางการพยาบาล ซึ่งสมรรถนะหนึ่งที่ APN ได้นำไปปฏิบัติงานด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช คือการดูแลผู้ป่วยโดยตรง จึงมีส่วนทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความมั่นใจและภูมิใจเมื่อกลับไปปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานที่รับผิดชอบ ส่งผลให้ประเมินตนเองในระดับดีถึงดีมาก ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา^{3,4,5,6,7,8} และสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรว่าการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง และการทำงาน⁹

อย่างไรก็ตามมีหนึ่งข้อที่ผู้สำเร็จการศึกษาประเมินตนเองในระดับปานกลางถึงดี (ค่าเฉลี่ย 3.50) ซึ่งได้แก่ข้อ การเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสุขภาพจิตหรือจิตเวชในรูปแบบต่างๆ เช่น การเขียนบทความ การจัดรายการวิทยุหรือการนำเสนอผลงานวิชาการในที่ประชุมต่างๆ ผู้สำเร็จการศึกษาได้ให้เหตุผลว่าไม่มีโอกาสดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขปัญหาด้านสุขภาพจิตและจิตเวชให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ซึ่งการที่ผู้สำเร็จการศึกษาไม่มีโอกาสดำเนินโครงการก็เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ผู้สำเร็จการศึกษาไม่มีผลงานทางวิชาการที่จะสามารถนำไปเผยแพร่ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอวิชาการในการประชุมวิชาการต่างๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาระงานมากขึ้นทำให้ไม่มีโอกาส

ในการดำเนินโครงการส่งผลให้ไม่มีผลงานที่จะเผยแพร่และอาจเป็นไปได้ว่าเนื่องจากผู้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 46.67) เพิ่งจบไปทำงานได้ไม่นานและเป็นระยะเวลาเริ่มต้นทำงานในช่วงไม่เกิน 1 ปี หลังสำเร็จการศึกษา ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้สำเร็จการศึกษาต้องเพิ่มพูนประสบการณ์การทำงานเพื่อให้เกิดความชำนาญด้าน APN มากขึ้น อีกทั้งเป็นระยะที่ต้องปรับตัวกับความคาดหวังของหัวหน้าและที่ทำงาน และบางคนอาจได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ในหน่วยงานจึงทำให้มีโอกาสนในการพัฒนา วางแผน หรือเริ่มต้นโครงการใหม่ไม่มากนัก นอกจากนี้การเขียนบทความต้องใช้ทักษะเฉพาะในการเขียนที่ต้องฝึกฝนและมีผู้ให้คำปรึกษา จึงทำให้ผู้สำเร็จการศึกษารับรู้ความสามารถตรงนี้ได้น้อยกว่าด้านอื่นๆ ที่เป็นงานประจำอยู่แล้ว และประมาณ 1 ใน 3 ของงานหลักเป็นงานบริหารจึงทำให้ไม่มีเวลาที่จะมาวิเคราะห์ปัญหาอันนำไปสู่การเขียนโครงการ จัดทำโครงการและการเผยแพร่

ข้อเสนอแนะ

ควรมีศึกษาวิจัยการติดตามสมรรถนะของผู้สำเร็จการศึกษาและประเมินหลักสูตรเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง และใช้รูปแบบอื่นๆ ในการประเมินเพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาปรับปรุงการเรียนการสอนและพัฒนาให้ทันกับเหตุการณ์และให้เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ภายในหน่วยงานหรือโรงพยาบาลควรจัดให้ผู้สำเร็จการศึกษามีโอกาสในการนำเสนองานเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สำเร็จการศึกษาแสดงผลงานเกี่ยวกับการศึกษาอิสระ

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้การสนับสนุนและขอบคุณผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชและผู้บังคับบัญชาที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยจนประสบความสำเร็จด้วยดี

การอ้างอิง

1. วงเดือน สุวรรณศิริ นันทนา น้ำฝน และ ชุติกร ด่านยุทธศิลป์. การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาล-ศาสตรบัณฑิต ตามการประเมินของตนเองและ ผู้บังคับบัญชา. วารสารสภาการพยาบาล 2546; 18(2): 33-42.
2. Benner P. From novice to expert: Excellence and power in clinical nursing practice. Menlo Park: Addison-Wesley; 1984.
3. ปุญตรี พงษ์สุวรรณ และคณะ. การประเมินสมรรถนะ มหาบัณฑิตหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. รายงานการวิจัย. ขอนแก่น: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2545.
4. นภาพันท์ ชาปลิก วิลาวรรณ พันธุ์พฤษฯ วรรณภา นิวาสะวัต. การประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตร บัณฑิตคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2551; 31(2): 42-52.
5. ถนอมขวัญ ทวีบุรณ์ ปฤศณา ภูวนันท์ เถลิงศรี ศรีทรง.การประเมินคุณลักษณะของบัณฑิตหลักสูตร พยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. วารสารพยาบาลศาสตร์ 2549; 24(1): 66-76.
6. นิลุบล รุจิรประเสริฐ สร้อย อนุสรณ์ธีรกุล สมจิตร เมืองพิล. การประเมินสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาล ด้านการพยาบาลสตรีวัยเจริญพันธุ์และครอบครัว. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2547; 27(2): 23-30.
7. มณีรัตน์ พัทธจินดา, อุส่าห์ ศุภรพันธ์. การศึกษา ผลการจัดกิจกรรม การฝึกปฏิบัติในแผนการคลอด ของนักศึกษาพยาบาลโดยวิธีประเมินผลแบบรอบทิศ. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2549; 29(3):32-9
8. กนกวรรณ พุ่มทองดี, พรณวดี ตันติศิริพันธ์, จงตลณี ศรีจักรโคตร, การจัดกิจกรรมการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุที่มีภาวะสุขภาพเปี่ยงเบน 2. วารสาร คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2549; 29(3):40-8.
9. อวยพร ตันมุษยกุล เพชรสุนีย์ ทั้งเจริญกุล ผ่องศรี เกียรติเลิศนภา กุลวดี อภิชาติบุตร. การศึกษาติดตาม ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล แผน ข. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. พยาบาลสาร 2550; 34(2): 16-28.